

מחשבת פיגול במנחת העומר

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף נט עמוד א

אמר ר' עיליה שמן ולא על לחם הפנים שמן. אימא: עליה שמן ולא על מנחת כהנים שמן
מסתברא מנחת כהנים הוה ליה לרבויי, שכן עשרון, כלי, חוץ, וצורה, הגשה, ואישים.
אדרבה, לחם הפנים הוה ליה לרבויי, שכן ציבורא, חובה, טמא, דאכיל, פיגולא, בשבתא!
מסתברא נפש.

הגמ' אומרת שלחם הפנים דומה למנחת העומר בכמה דברים ביניהם ששניהם מתפגלים
במחשבה.¹
ושאל תוס'² הרי משמע מהגמ' בדף ה' שמחשבת פיגול אינה פוסלת במנחת העומר. ומכאן
מוכיח תוס' שסתמא דגמ' כאן חולקת על רבא בדף ה';

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף ה עמוד א

ורבא אמר: מנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשירה, ושירה נאכלין, ואינה צריכה
מנחת העומר אחרת להתירה, שאין מחשבה מועלת אלא במי שראוי לעבודה ובדבר
הראוי לעבודה ובמקום הראוי לעבודה, במי שראוי לעבודה לאפוקי כהן בעל מום, ובדבר
הראוי לעבודה לאפוקי מנחת העומר דלא חזיא דחדוש הוא, ובמקום הראוי לעבודה
לאפוקי נפגם המזבח.

הגמ' במנחות ה': אומרת שמחשבה שלא לשמה אינה פוסלת בקמיצת העומר. כיון
שמחשבה פוסלת רק אם המחשבה ראויה, אבל מאחר שהעומר אינו ראוי למנחה אחרת.
אין מחשבה שלא לשמה פוסלת אותו. ומחלוקת בין רש"י הסובר שאינה ראויה למנחה
אחרת כי היא באה שעורים גרוסות ולא קמח חטיין.³ ואין מנחה אחרת הכשרה מסוג קמח
כזה ואפילו שמנחת סוטה באה משעורים, הרי היא באה מקמח שעורים ולא משעורים
גרוסות. ורש"י גורס בגמ' "דחידוש הוא" שרק במנחת העומר חידשה התורה להביא
משעורים גרוסות.
ואילו תוס' סובר שאינה ראויה למנחה אחרת כי באה מקמח חדש שאסור למנחות לפני
העומר.⁴ והוא גורס בגמ' "דחדש הוא", (וכנראה שהאיסור הוא משום ממשקה ישראל)⁵

רש"י מסכת מנחות דף נט עמוד א

פיגולא - בשירי עומר נוהג פיגול שהרי קומץ מתירן ובלחם הפנים נוהג פיגול דבזיכין מתירין
אותו וקיימא לן במסכת יומא בפרק הוציאו לו (דף ס) כל דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין
למזבח נוהג בו פיגול אבל מנחת כהנים כולה כליל ואין לה מתירין ואין פיגול נוהג בה.

תוספות מסכת מנחות דף נט עמוד א

פיגול בשבת - אין זה כרבא דאמר בפ"ק (לעיל ה'): דאין מחשבה פוסל אלא במי שראוי
לעבודה לאפוקי מנחת העומר ואע"ג דהתם איירי במחשבה שלא לשמו ה"ה במחשבת פיגול
מייתי לה בפ"ב דזבחים (דף כו:).

רש"י מסכת מנחות דף ה עמוד ב

ובדבר הראוי לעבודה - כגון מנחת חטין אבל מנחת העומר של שעורים אינה ראויה אלא
לעבודה זו בלבד להתיר ולא משום קרבן אתיא ואי משום מנחת סוטה לאו ראויה היא דמנחת
סוטה קמח ושל עומר גרש ועוד דלאו עבודה היא דלברר עון קאתיא והאי דפסלה מחשבה
במנחת קנאות משום דרחמנא קרייה חטאת.

תוספות מסכת מנחות דף ה עמוד ב

ובדבר הראוי לעבודה - פירש בקונטרס כגון מנחת חוטא לאפוקי מנחת העומר של
שעורים דאינה ראויה אלא לעבודה זו בלבד וקשיא דא"כ מנחת קנאות לא תיפסל שלא

וממשיך תוס' ואומר, שלמרות שהגמ' שם בדף ה' מדברת על קמיצה במחשבת שלא לשמה, ולא על מחשבת פיגול, הרי מהגמ' בזבחים⁶ משמע שדברי רבא מכוונים לכל המחשבות בין שלא לשמה בין מחשבת פיגול. וכן משמע מרש"י⁷ שם שמפרש את דברי רבא, "בדבר הראוי להקרבה, למעוטי מנחת העומר שמחשבת פיגול לא פוסלת אותה.

הרמב"ם פ"ד מפסולי המוקדשין פוסק כרבא, ולומד כרש"י שהסיבה שקמיצה שלא לשמה אינה פוסלת במנחת העומר, היא, כי מנחת העומר אינה ראויה לשום עבודה אחרת. כי עומר בא מן השעורים. אולם לא טוען שהסיבה היא בגלל שמדובר בשעורים גרוסות. וכן אומר הרמב"ם כי גם במנחת קנאות קודם שליקט הלבונה אין מחשבה מפגלת, כי אינה ראויה לעבודה אחרת.

רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק יד הלכה ג

בדבר הראוי לעבודה כיצד, מנחת העומר שקמצה שלא לשמה הרי זו כמי שנעשית לשמה ושיריה נאכלין, מפני שהיא מן השעורים ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות, וכן המחשב במנחת קנאות והלבונה עליה קודם שילקט הלבונה, אין מחשבתו מועלת שהרי אינה דבר הראוי לעבודה, וכן כל כיוצא בזה. +/השגת הראב"ד/ בדבר הראוי לעבודה וכו' עד מפני שהיא מן השעורים. א"א לא מחזורא האי גירסא דא"כ מנחת קנאות מאי איריא שהלבו' עליה תיפוק לי דקמח שעורים היא אלא נוסחא דווקנא לאפוקי מנחת העומר דחדש הוא ואין מביאין מנחות ובכורים קודם לשתי הלחם ואע"פ שקרב העומר והותר באכילה. +

והראב"ד במקום השיגו כתוס', שהרי מנחת סוטה גם באה שעורים. ואם סובר הרמב"ם שמנחת שעורים אי אפשר לפגל במחשבה, למה כותב הרמב"ם שבמנחת סוטה רק לפני שליקט הלבונה אין מחשבה שלא לשמה פוסלתה, הרי גם לאחר ליקוט הלבונה אינה נפסלת במחשבה שלא לשמה.

אלא שהרי הרמב"ם עצמו בפ' ט"ז מפסולי המוקדשין אומר שמנחת קנאות לאחר ליקוט לבונה מחשבתו מפגלת. והרי היא שעורים ואינה ראויה לשום מנחה אחרת.

אולם הראב"ד אינו אומר כתוס' שהסיבה שאין מנחת העומר נפסלת במחשבה שלא לשמה נעוצה בכך שמנחה זו אינה ראויה לשום עבודה, כי לפני הקרבת העומר אסור חדש באכילה. הוא אומר שאפי' שקרב העומר והותר באכילה גם אינה ראויה לשום עבודה, בגלל שלא הוקרבו שתי הלחם. ואין מביאין מנחות מקמח חדש לפני שתי הלחם. ולכן מנחת העומר בלא כל קשר לשעורים או חטים היות והיא מקמח חדש שלא ראוי למזבח ולכן נחשב אינו ראוי לעבודה. וכך גרס בגמ' "לאפוקי מנחת העומר דחדש הוא".

וקשה על הראב"ד (וכן תמהו באחרונים) שהרי נפסק שלפני שתי הלחם אם הביא מנחה מהחדש כשר, ועל הלכה זו לא השיג ולא חלק הראב"ד.

לשמה ונראה לפרש דחשיב מנחת העומר דבר שאין ראוי לעבודה משום דאפילו לגבוה אסור להקריב חדש קודם העומר

⁵ בכל כתבי היד, מינכן, ותיקן 2 כתבי יד, פאריז, לא כתוב כלום. אלא רק שאין מחשבה מועלת... ובמקום הראוי לעבודה. ואילו בכתב היד ונציה, ובדפוס וילנא הראשון כגירסת רש"י.

⁶ **תלמוד בבלי מסכת זבחים דף כו עמוד ב**

ועוד, מי פסלה מחשבה והאמר רבא: אין מחשבה מועלת אלא במי שראוי לעבודה, ובדבר הראוי לעבודה, ובמקום הראוי לעבודה

⁷ רש"י זבחים כו: ובדבר הראוי לעבודה - מנחת חטים לאפוקי מנחת [העומר שהיא של] שעורים דלא חייל עלה פגול ליענש כרת באכילתה.

והכ"מ⁸ למד בשיטת הראב"ד, שכוונת הגמ' במנחת העומר, לכל מנחה מקמח חדש שהוקרבה אפילו אחר העומר ולפני שתי הלחם. שאין מחשבה פוסלת. והרבו להקשות על הבנתו זאת. עיין משנה למלך שהביא את ה"קרבן אהרן" ו"ברכת הזבח".

וצריך לומר :

הרמב"ם לומד ברבא, שאין לפגל אלא בדבר הראוי לעבודה. הכוונה, שכל פסול במחשבה, צריך להיות מחשבה ריאלית, דהיינו מחשבה לשם קרבן אחר כאשר קרבן זה כשר וראוי להיות הקרבן האחר.

במנחות יש שני סוגי מנחות, יש מנחות הבאות בפני עצמן, כמו מנחת סוטה או מנחת יחיד, או שתי הלחם, ויש מנחות הבאות כנסכי הקרבן.

ולכן העומר שבא שעורים אינו ראוי לעבודה אחרת. שהרי הרמב"ם אומר שהעומר הינו מנחה הבאה עם קרבן ציבור. דהיינו, העומר אינו מנחה בפני עצמה אלא מנחת נסכי קרבן הבאה עם הכבש. כמו שכתב בפ' ז' בתמידין ומוספין,

רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ז הלכה ג

ביום שני של פסח שהוא יום ששה עשר בניסן מקריבין יתר על מוסף של כל יום כבש לעולה עם עומר התנופה, והיא מנחה של צבור כמו שביארנו.

וע"כ כתב: "אינו דבר הראוי לשאר קרבנות". כי אין מנחת קרבן באה שעורים. ולכן אם חישוב מחשבת שלא לשמה לא מפגל כי אין ראוי לשום עבודת קרבן אחר. וזה שמנחת סוטה באה שעורים, אינו משנה, שהרי מנחת סוטה הינה מנחה בפני עצמה, ולא מנחת נסכים. ואין שום מנחת נסכים הבאה עם הקרבן, שבאה משעורים. אבל אם יחשוב מחשבה לאוכלה חוץ למקומה או חוץ לזמנה ודאי יפגל גם בעומר.

ולשון הרמב"ם מדוייק מאד שאומר הרמב"ם: "מפני שהיא שעורים ואין שעורים דבר הראוי לשאר קרבנות". ולא אמר לשאר מנחות, כיון שמנחת העומר הינה מנחת קרבן ולא מנחה בפני עצמה.

ואילו לגבי מנחת קנאות כשלבונה עליה הרי היא אינה ראויה לשום מנחה, שהרי מנחת שעורים אינה באה עם לבונה לעולם. ולכן אין שום מחשבה פוסלת בה ואילו לאחר ליקוט הלבונה הרי אינה ראויה אלא למנחת סוטה ע"כ אפשר לפגל במחשבת שלא לשמה, לשם סוטה אחרת, ובמחשבת זמן ומקום. וע"כ כותב הרמב"ם בפט"ז מפסולי המוקדשים הלכה י' שאם חשב חוץ לזמנו במנחת סוטה קודם ליקוט הלבונה לא פיגל שהרי אינה ראויה למנחה כלל ואילו לאחר ליקוט הלבונה חשב חוץ לזמנו הרי פיגל. ואילו במנחת חוטא שבאה חיטים ולא נותנים עליה לבונה אם הלבונה עליה וחשב שלא לשמה, הרי פיגל. כיון שראויה למנחה אחרת. אבל מחשבת חוץ לזמנה לא פיגל כי למנחת חוטא אינה ראויה כל זמן שיש עליה לבונה. ואילו לאחר שליקט הלבונה. אם חשב שלא לשמה פיגל כי ראויה למנחת חוטא אחר ללא לבונה. ואילו חוץ לזמנה פיגל. בין לפני שליקט הלבונה בין לאחר שליקט.

ולא קשה על הרמב"ם, ויושבו הסתירות בין הסוגיות.

⁸ **כסף משנה:** וכתב הראב"ד על דברי רבינו לא מחוורא האי גירסא וכו' עד שקרב העומר והותר באכילה. ולפי נוסחתו מנחת העומר היינו מנחה שהוקרבה אחר שהביאו העומר קודם שיביאו שתי הלחם והנך רואה כמה דחוק פירוש זה וההכרע שכתב אינו כדאי לדחות גירסת רבינו ורש"י דאיכא למימר לבונה דנקט במנחת קנאות חדא ועוד קאמר חדא שהיא של שעורים ועוד שאין עליה לבונה:

ולולא דמיסתפינא, הייתי מתרץ בחדא מחתא, רמב"ם מוקשה מאד.

כתב הרמב"ם: הלכות מעשה הקרבנות פרק ב' הלכה ה'

אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים כשיעור הזה לכל אחד ואחד שנאמר כמספר אשר תעשו ככה תעשו לאחד כמספרם, אין מוסיפין על השיעורין האלו ואין גורעין מהן, ואם גרע או הוסיף כל שהוא פסול, חוץ מכבש העולה שמקריבין ביום הנפת העומר שהנסכים שלו שני עשרונים בלול בשלישית ההין שמן אע"פ שנכפלה סולתו לא נכפלו יינו [ושמנו] אלא יין לנסך רביעית ההין. /השגת הראב"ד/ בשלישית ההין שמן אע"פ שנכפלה וכו'. א"א זה שבוס ובהדיא גרסינן במנחות פרק שני ונסכה כתיב וקרינן ונסכו אלא נסכה דמנחה דהיינו שמן שנבלל עמה כנסכו דיין וקאמר רביעית.

הרמב"ם כותב שהכבש הבא עם קרבן העומר נסכיו שני עשרונים, כפול מכל נסכי כבש שהם עשרון אחד, ואילו נסכי השמן והיין לא הוכפלו, ומביא שמן שלישית ההין, ויין רביעית ההין.

והקשה עליו הראב"ד מגמ' מפורשת ששמן מביא רק רביעית הלוג. וכן כתב הכ"מ⁹ שודאי יש טעות בדברי הרמב"ם וצריך להגיה. אלא שבכל כתבי היד כתוב כך.

והנה, כל נסכי כבש בתורה, עשרון סולת, רביעית ההין שמן, ורביעית ההין יין. אולם הרמב"ם סבר, שקרבן העומר הינו נסכי הכבש. ולכן מלבד עשרון אחד סולת, מביא עוד עשרון עומר, ולכן לכבש זה יש נסכים של שני עשרונים, והשמן שמבין לעשרון הסולת הינו רביעית ההין, דהיינו 3 לוגין. ולעשרון העומר, מביא עוד לוג אחד שמן. דהיינו, כבש זה יש לו נסכים של שני סאים קמח, 4 לוגין=שליש ההין שמן, ורביעית יין.

9 כסף משנה הלכות מעשה הקרבנות פרק ב'

ומ"ש חוץ מכבש העולה וכו'. משנה בפרק שתי מדות (דף פ"ט:) הכבש הבא עם העומר אע"פ שמנחתו כפולה לא היו נסכיו כפולים ובגמרא בבריייתא יכול כשם שמנחתו כפולה כך יינו כפול ת"ל ונסכו יין רביעית ההין יכול לא יהא יינו כפול שאינו נבלל עם מנחתו אבל יהא שמנו כפול שנבלל עם מנחתו ת"ל ונסכה כל נסכין לא יהו אלא רביעית מאי תלמודא אמר ר' אלעזר כתיב ונסכה וקרינן ונסכו כיצד נסכה דמנחה כנסכו דיין מה יין רביעית אף שמן נמי רביעית. ונראה שיש חסרון בלשון רבינו וצריך להגיה ולכתוב לא נכפל יינו ושמנו כי השמן הוא עיקר החידוש שהוא נלמד מדרשא. ועל מה שכתב רבינו חוץ מכבש העולה שמקריבין ביום הנפת העומר שהנסכים שלו שני עשרונים בלול בשלישית ההין שמן. כתב הראב"ד זה שיבוש ובהדיא גרסינן במנחות וכו'. ונראה ודאי שיש טעות סופר בדברי רבינו וצריך להגיה ולכתוב ברביעית ההין שמן: